

Муравська Н.О.

студентка,

*Інститут права Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

МІСЦЕ ІНСТИТУТУ ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ІНОЗЕМНИХ СУДІВ У СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ

Інститут визнання та виконання рішень іноземних судів передбачає захист прав особи поза межами держави винесення відповідного рішення. Інститут визнання та виконання рішень іноземного суду не належить суто до однієї галузі, оскільки правовідносини цього інституту регулюються кількома галузями права.

Відтак, можна виокремити два підходи щодо визначення місця інституту визнання та виконання рішень іноземних судів у системі права України.

1. *Як інститут цивільного процесуального права України.*

Розглядаючи це питання доречніше казати, що інститут визнання та виконання рішень іноземних судів належить до міжнародного цивільного процесу України. Однак серед науковців немає єдності й щодо місця останнього у системі права, а від цього залежить, зокрема, і місце інституту визнання та виконання рішень іноземних судів.

Так, на думку Кузнецова М.М., міжнародний цивільний процес слід розглядати в рамках однієї галузі – міжнародного приватного права [1, с. 21–22].

Х. Шак вважає, що міжнародний цивільний процес слід розглядати як самостійну галузь права. Він вказує, що «...навіть чи слід зараховувати міжнародний цивільний процес до тієї чи іншої галузі; він повинен акцептуватися як самостійна правова матерія», обґрунтовуючи тим, що мета міжнародного цивільного процесу швидше приватно-правова, в той час як засоби, якими він користується – публічно-правові [5, с. 6].

На думку Штефана М.Й., питання цивільного судочинства з іноземним елементом є складовою частиною цивільного процесуального права України. Ми також дотримуємось цього підходу з урахуванням такого [6, с. 251].

Цивільне процесуальне право – це галузь права, яка регулює суспільні відносини, що виникають між учасниками цивільного процесу і судом під час здійснення правосуддя у цивільних справах [2, с. 25]. З огляду на це, воно пов'язане із іншими нормами приватного права, зокрема, такими як цивільне, сімейне, трудове тощо. Враховуючи наведене, під предмет регулювання цивільного процесуального права підпадають приватні суспільні відносини, які потребують захисту або підтвердження.

Відтак під регулювання міжнародного цивільного процесу підпадають ті ж приватні суспільні відносини, однак вони ускладнені іноземним елементом. Таким чином, відокремлення міжнародного цивільного процесу від цивільного процесуального права є штучним, оскільки вони обидва регулюють по суті однакові суспільні відносини.

Отже, міжнародний цивільний процес є складовою цивільного процесуального права України, а відтак до цієї ж галузі входить й інститут визнання та виконання рішень іноземних судів.

Порядок визнання та виконання рішень іноземних судів регулюється положеннями Цивільного процесуального кодексу України (далі – «ЦПК України»), а саме цьому інституту присвячено окрему главу у розділі IX.

З 1963 року визнання та виконання рішень іноземних судів та визнання і виконання рішень комерційних арбітражів ототожнювалися та регулювались одними нормами.

З 16.02.2010 року у ЦПК України починає наводитись визначення «рішення іноземного суду». Доречніше сказати, що у ньому наводився перелік рішень, які слід відносити до цього поняття, а саме: рішення суду іноземної держави; інших компетентних органів іноземних держав, до компетенції яких належить розгляд цивільних чи господарських справ; іноземних чи міжнародних арбітражів [4].

Уже з 2017 року законодавцем було закладено новий підхід щодо визначення місця інституту визнання та виконання рішень іноземних

судів у системі права. Так, відбулося відокремлення врегулювання порядку визнання та виконання рішень іноземних судів від визнання та виконання рішень міжнародних комерційних арбітражів, шляхом розміщення їх у двох окремих главах розділу IX ЦПК України. Разом з цим із переліку рішень під якими слід розуміти «рішення іноземного суду» було виключено «рішення іноземних чи міжнародних арбітражів».

Таким чином, внаслідок реформаційних процесів інститут визнання і виконання рішень іноземних судів став самостійним інститутом у рамках цивільного процесуального права України.

Однак галузь цивільного процесуального права лише частково врегульовує відносини інституту визнання та виконання рішень іноземних судів, оскільки фактично у ній передбачені норми лише щодо визнання рішення іноземного суду.

2. Як інститут виконавчого процесу

Як вказувалось раніше, ЦПК України врегульовує лише питання визнання рішення іноземного суду на території України, натомість сам порядок виконання такого рішення підпадає під регулювання виконавчого процесу.

На думку Мальського М.М., виконання рішень іноземних судів на підставі виданих в Україні виконавчих документів є інститутом виконавчого процесу, та більше того інститутом транснаціонального виконавчого процесу [3, с. 103].

Зазначена думка заслуговує на увагу, оскільки дійсно процедура визнання передбачає видачу відповідного документу – виконавчого листа, на підставі якого і відбувається виконання рішення іноземного суду на території України. Відтак, після визнання такого рішення порядок його виконання підпадає під регулювання національних норм виконавчого права.

Проте, враховуючи викладене вище, ми не можемо однозначно говорити про віднесення інституту визнання та виконання рішень іноземного суду лише до однієї галузі права. Доцільно говорити про міжгалузевий характер цього інституту, оскільки його регулювання має комплексний характер та фактично відбувається з урахуванням трьох галузей права: цивільного процесуального права, міжнародного права та виконавчого права.

Таким чином, інститут примусового визнання та виконання рішень – це міжгалузевий інститут права, норми якого регулюють суспільні відносини щодо визнання та виконання рішення іноземного суду на території України.

Список використаних джерел:

1. Кузнецов М.Н. Некоторые особенности развития международного частного права. *Советский журнал международного права*. 1991. № 1. С. 21–22.
2. Кучер В.О., Курило Т.В., Парасюк М.В., Парасюк В.М., Грабар Н.М., Татарин І.І., Баліцька О.Ю., Євхутіч І.М. Цивільний процес України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В.О. Кучера. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 25 с.
3. Мальський М.М. Проблеми здійснення виконавчого провадження щодо рішень судів чи інших юрисдикційних органів, винесених в іноземній державі, як інституту транснаціонального виконавчого процесу. *Науково-практичний журнал «Jurnalul juridic național: teorie și practică»*. – 2014. – № 1(5). – 103 с.
4. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон від 18.03.2004 № 1618-IV. Дата оновлення 16.02.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/ed20100216#Text> (дата звернення: 26.03.2021 року).
5. Шак Х. Международное гражданское процессуальное право : Учебник / Пер. с нем.: Москва : БЕК, 2001. 6 с.
6. Штефан М.Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс; Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. Київ : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. 251 с.